

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘ เป็นต้นไป มีทั้งหมด ๕๖ มาตรา แบ่งเป็น ๖ หมวด และมีบทเฉพาะกาลเป็นมาตรา ๕๖ ซึ่งเป็นมาตราสุดท้าย ในมาตรา ๓ ได้กำหนดคํานิยามต่าง ๆ ไว้ เช่น

“เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์” หมายความว่า กรรมวิธีใดๆทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่นำอสุจิและไข่ออกจากร่างกายมนุษย์ เพื่อให้เกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ รวมทั้งการผสมเทียม

“การผสมเทียม” หมายความว่า การนำอสุจิเข้าไปในอวัยวะสืบพันธุ์ของหญิงเพื่อให้หญิงนั้นตั้งครรภ์โดยไม่มีการร่วมประเวณี

“การตั้งครรภ์แทน” หมายความว่า การตั้งครรภ์โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ โดยหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมีข้อตกลงเป็นหนังสือไว้กับสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อนตั้งครรภ์ว่าจะให้ทารกในครรภ์เป็นบุตรของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น

“ตัวอ่อน” หมายความว่า อสุจิและไข่ของมนุษย์ซึ่งรวมกันจนเกิดการปฏิสนธิไปจนถึงแปดสัปดาห์

“ทารก” หมายความว่า ตัวอ่อนของมนุษย์ที่มีอายุเกินกว่าแปดสัปดาห์ ไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกมดลูกของมนุษย์ เป็นต้น

สำหรับศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามพระราชบัญญัตินี้เฉพาะคดีที่เกี่ยวกับความเป็นบิดามารดาของผู้ที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์คือศาลเยาวชนและครอบครัว (มาตรา ๔)

ในหมวด ๑ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีเพื่อการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์” หรือ “กคทพ.” ตามมาตรา ๖ มีอำนาจหน้าที่เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการกำหนดนโยบายคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาตและการอนุญาตเกี่ยวกับการดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทน พิจารณาอนุญาตเกี่ยวกับการดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทน และกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาตและการอนุญาตเกี่ยวกับการใช้ตัวอ่อนที่เหลือใช้จากการบำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยากเพื่อการศึกษาวิจัยและอื่นๆ (มาตรา ๗)

ในหมวด ๒ การให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมซึ่งเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม และต้องปฏิบัติตามมาตรฐานในการให้บริการตามที่แพทยสภาประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ (มาตรา ๑๕) โดยก่อนเริ่มให้บริการต้องจัดให้มีการตรวจและประเมินความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อมของผู้ขอรับบริการ หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและผู้บริจาคอสุจิหรือไข่ที่จะนำมาใช้ดำเนินการ รวมทั้งการป้องกันโรคที่อาจมีผลกระทบต่อเด็กที่จะเกิดมา (มาตรา ๑๖) การสร้าง การเก็บรักษา การใช้ประโยชน์จากตัวอ่อน หรือการทำให้สลายสภาพของตัวอ่อนต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่แพทยสภาประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ (มาตรา ๑๗) และผู้ให้บริการอาจทำการตรวจวินิจฉัยโรคทางพันธุกรรมในตัวอ่อนที่อาจเกิดขึ้นได้ตามความจำเป็นและสมควร ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการเลือกเพศของตัวอ่อนด้วย (มาตรา ๑๘) การผสมเทียมต้องกระทำต่อหญิงที่มีสามีที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นไปตามมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับการผสมเทียมที่แพทยสภาประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ (มาตรา ๑๙) และการผสมเทียมโดยใช้อสุจิของผู้บริจาคต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์ให้มีการผสมเทียม (มาตรา ๒๐)

หมวด ๓ การตั้งครรภ์แทน ได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้ มาตรา ๒๑ (๑) สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีที่สามีหรือภริยามีได้มีสัญชาติไทยต้องจดทะเบียนสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี ซึ่งหมายความว่า คนที่ไม่มีสามีหรือภริยาชอบด้วยกฎหมายแต่ประสงค์จะมีบุตร จะไม่สามารถใช้พระราชบัญญัตินี้ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้ ส่วนในมุมของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนได้มีการบัญญัติไว้ใน มาตรา ๒๑ (๒) ว่า หญิงที่รับจ้างตั้งครรภ์แทนต้องมีใช้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายตาม (๑) และในมาตรา ๒๑ (๓) ยังได้บัญญัติว่า หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายตาม (๑) ในกรณีไม่มีญาติสืบสายโลหิต ... ให้หญิงอื่นรับตั้งครรภ์แทนได้และท้ายสุดมาตรา ๒๑ (๔) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นหญิงที่เคยมีบุตรมาก่อนแล้วเท่านั้น ถ้าหญิงนั้นมีสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายที่อยู่กินฉันสามีภริยา จะต้องได้รับความยินยอมจากสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายดังกล่าวด้วย นอกจากนี้การดำเนินการตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังทำได้เพียง ๒ วิธีคือมาตรา ๒๒ (๑) ใช้ตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิของสามีและไข่ของภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทนหรือมาตรา ๒๒ (๒) ใช้ตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิของสามีหรือไข่ของภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทนกับไข่หรืออสุจิของผู้อื่น ทั้งนี้ ห้ามใช้ไข่ของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความผูกพันทางสายเลือดระหว่างมารดาผู้ตั้งครรภ์กับเด็กที่ตนเองอุ้มท้องมาทำให้หญิง

ที่ตั้งครรภ์แทนรู้สึกว่าเป็นบุตรของตนเอง ผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการให้ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนตามหลักเกณฑ์ที่แพทยสภาประกาศกำหนด (มาตรา ๒๓) ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้า (มาตรา ๒๔) สำหรับการยุติการตั้งครรภ์แทนต้องกระทำโดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม และได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์ให้มีการตั้งครรภ์แทน และหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนนั้น เว้นแต่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไม่ยินยอมให้ถือว่าข้อตกลงตั้งครรภ์แทนนั้นเป็นอันยุติลง และหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไม่ต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายตามข้อตกลงดังกล่าว (มาตรา ๒๖) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการทำเด็กที่อาศัยเทคโนโลยีเพื่อการเจริญพันธุ์ไว้อย่างเคร่งครัดเป็นอย่างยิ่ง

ในหมวด ๔ ได้กำหนดความเป็นบิดาและมารดาของเด็กและการคุ้มครองเด็กที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ (มาตรา ๒๙) ว่า เด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของผู้บริจาค แล้วแต่กรณี โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะกระทำโดยภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีซึ่งประสงค์จะมีบุตรเป็นผู้ตั้งครรภ์ หรือให้มีการตั้งครรภ์แทนโดยหญิงอื่น ให้เด็กนั้นเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร แม้ว่าสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตรถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด (มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง) ชายหรือหญิงที่บริจาคอสุจิหรือไข่ซึ่งนำมาใช้ปฏิสนธิเป็นตัวอ่อนเพื่อการตั้งครรภ์หรือผู้บริจาคตัวอ่อน และเด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนที่บริจาดดังกล่าว ไม่มีสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก (มาตรา ๒๙ วรรคสอง) ในกรณีที่สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์ให้มีการตั้งครรภ์แทนถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด ให้หญิงที่รับจ้างตั้งครรภ์แทนเป็นผู้ปกครองเด็กนั้นจนกว่าจะมีการตั้งผู้ปกครองขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ให้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทน พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้ปกครองได้ โดยให้ศาลคำนึงถึงความผาสุกและประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ (มาตรา ๓๐) และได้ห้ามมิให้สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตรโดยการตั้งครรภ์แทนปฏิเสธการรับเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนดังกล่าว (มาตรา ๓๓) โดยให้นำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดกมาใช้บังคับโดยอนุโลม เพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา ๓๔)

ในหมวดที่ ๕ การควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ เป็นหมวดการห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิใช่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ รวมทั้งการรับฝาก รับบริจาค ใช้ประโยชน์จากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อน หรือทำให้สิ้นสภาพตัวอ่อนและมีบทกำหนดโทษเฉพาะผู้ประกอบวิชาชีพที่ประกอบวิชาชีพโดยไม่มีคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามให้ต้องรับโทษโดยมิได้กำหนดโทษแก่บุคคลอื่นใดไว้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นชายหญิง

ผู้ประสงค์จะมีบุตร หรือผู้รับจ้างตั้งครรภ์ แต่ได้กำหนดโทษผู้ดำเนินการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้าและผู้กระทำการเป็นคนกลางหรือนายหน้าหรือลงโฆษณาไขข่าวให้แพร่หลายด้วยประการใด ๆ เกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน

นางปิยนันท์ พันธุ์ชนะวาณิช

เลขานุการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา

มีนาคม ๒๕๖๕